

громадянським суспільством дозволяє створити ефективну систему меморіалізації, яка відповідає викликам сучасності та сприяє зміцненню української державності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вшановуємо героя силою, честю та спортивним духом URL: <https://azov.org.ua/news/sports-tournament-in-honor-of-a-fallen-hero/> (дата звернення 17.04.2026)
2. Дробович А. 10 принципів меморіалізації війни URL: <https://uinp.gov.ua/memorializaciya/9-pryncypiv-memorializaciyi-yakouyu-mozhe-butu-pamyat-pro-viynu> (дата звернення 17.04.2026)
3. Інформаційні матеріали до Дня пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/zhurnalistam/informaciyni-materialy-do-dnya-pamyati-zahysnykiv-ukrayiny-yaki-zagynuly-v-borotbi-za-nezalezhnist-suverenitet-i-terytorialnu-cilisnist-ukrayiny1> (дата звернення 17.04.2026)
4. Михайлова О.Ю., Литвиненко О.М. Потапенко В. Г. Увічнення героїзму українських захисників: актуальні підходи політики пам'яті. Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія політичні науки. 2023. №8. С. 71-76.
5. Про затвердження Концепції вшанування пам'яті загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України в системі Міністерства оборони України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0544322-24#Text> (дата звернення 17.04.2026)

Коновал Тетяна

Науковий керівник – проф. Буяк Богдан

ГІБРИДНА ВІЙНА ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: УКРАЇНСЬКИЙ КЕЙС

У сучасному науковому дискурсі проблема взаємозв'язку між війною та трансформацією національної ідентичності набуває особливої актуальності в умовах гібридних конфліктів, де протистояння виходить далеко за межі традиційного збройного зіткнення. Російсько-українська війна є яскравим прикладом такого типу конфлікту, в якому поєднуються військові, інформаційні, культурні, економічні та психологічні інструменти впливу. Саме тому дослідження впливу гібридної війни на формування і трансформацію національної ідентичності українського суспільства є важливим як з теоретичного, так і з практичного погляду.

Гібридна війна, на відміну від класичних форм воєнного протистояння, передбачає комплексне застосування різних форм впливу, спрямованих на підрив внутрішньої стабільності держави, зміну ціннісних орієнтацій населення та руйнування національної єдності. У цьому контексті ідентичність стає не лише об'єктом, а й інструментом боротьби, оскільки саме через вплив на свідомість громадян здійснюється стратегічний тиск на державу. Дослідники підкреслюють, що в умовах гібридних конфліктів ідентичність перестає бути стабільною характеристикою і набуває динамічного, рефлексивного характеру, реагуючи на зовнішні виклики та внутрішні трансформації [4, с. 26].

До початку активної фази російської агресії українська національна ідентичність мала значною мірою фрагментований характер. Частина населення

ототожнювала себе з радянською спадщиною, інша – з європейськими цінностями, що створювало підґрунтя для маніпуляцій з боку зовнішніх акторів. Російська Федерація активно

використовувала ці відмінності, просуваючи концепцію «спільної історії» та «єдиного культурного простору», що мало на меті розмивання української державності. Прикладом такого впливу є домінування російського медіапродукту в інформаційному просторі України до 2014 року, що формувало відповідні світоглядні орієнтири значної частини населення [3, с. 28]

Переломним моментом у трансформації української національної ідентичності стала Революція Гідності, яка продемонструвала здатність суспільства до самоорганізації та відстоювання демократичних цінностей. Масові протести об'єднали громадян різних регіонів, соціальних груп і мовних середовищ навколо спільної мети – європейського вибору та утвердження принципів свободи і гідності. Це стало важливим етапом у переході від етнокультурної до громадянської моделі нації, де визначальним є не походження, а спільність політичних цінностей [5, с. 368].

Крім того, політичний дискурс до 2014 року часто експлуатував питання ідентичності як інструмент електоральної мобілізації, що ще більше поглиблювало регіональні відмінності. Це проявлялося, зокрема, у протиставленні «Сходу» і «Заходу» України, яке активно підживлювалося як внутрішніми, так і зовнішніми акторами. У результаті національна ідентичність залишалася нестійкою, з елементами подвійної або ситуативної самоідентифікації, що ускладнювало процес формування єдиної політичної нації.

Подальші події, зокрема анексія Криму та війна на сході України, посилили процеси національної консолідації. В умовах зовнішньої загрози відбувається мобілізація суспільства, що проявляється у зростанні патріотичних настроїв, активізації громадянської участі та переосмисленні власної ідентичності. Показовим прикладом є події в Херсоні під час російської окупації у 2022 році, коли місцеві жителі виходили на мирні акції протесту під українськими прапорами, демонструючи свою національну приналежність навіть під загрозою репресій [4, с. 27]. Цей приклад свідчить про глибоке укорінення української ідентичності, яка проявляється не лише у декларативній формі, а й у конкретних діях.

Важливим чинником трансформації ідентичності став волонтерський рух, який набув масового характеру після 2014 року і особливо активізувався після 2022 року. Волонтери забезпечували армію необхідним спорядженням, організовували допомогу постраждалим, координували евакуацію населення з зон бойових дій. Така діяльність сприяла формуванню нової культури солідарності та взаємодопомоги, яка стала важливим елементом сучасної української ідентичності. Наприклад, численні ініціативи зі збору коштів на підтримку Збройних сил України демонструють високий рівень громадянської відповідальності та довіри в суспільстві.

Не менш важливим аспектом є мовна трансформація. Українська мова в умовах війни набула нового символічного значення, ставши маркером національної приналежності та інструментом культурного спротиву. Значна частина громадян, які раніше використовували російську мову, свідомо переходять на українську, що свідчить про глибокі зміни у структурі

Магістерський науковий вісник. – № 46

ідентичності. Це явище можна розглядати як приклад усвідомленого вибору на користь національної культури, що підтверджує тезу про те, що ідентичність є не лише спадковою, а й конструйованою категорією.

Інформаційний вимір гібридної війни також відіграє ключову роль у трансформації ідентичності. Російська пропаганда намагалася створити альтернативну реальність, у якій Україна постає як «неспроможна держава», а українська ідентичність – як штучна конструкція. Однак розвиток українських медіа, зростання рівня медіаграмотності населення та активність громадян у соціальних мережах сприяли формуванню стійкості до дезінформації. Наприклад, численні фактчекінгові платформи оперативно спростовують фейки, що дозволяє зменшити вплив інформаційних атак.

Повномасштабне вторгнення Росії у 2022 році стало каталізатором глибоких змін у національній ідентичності українців. Війна набула екзистенційного характеру, поставивши під загрозу саме існування держави. У відповідь українське суспільство продемонструвало безпрецедентний рівень єдності. Масова мобілізація, участь громадян у територіальній обороні, підтримка армії та міжнародна дипломатична активність стали проявами нової якості національної свідомості. Як зазначають дослідники, війна виступає точкою біфуркації, в якій відбувається переосмислення ідентичності та її перехід на новий рівень розвитку [2, с. 14.].

Культурний вимір трансформації ідентичності проявляється у процесах деколонізації та переосмислення історичної пам'яті. В Україні активно відбувається демонтаж символів радянського минулого, перейменування топонімів, популяризація української культури та історії. Це сприяє формуванню нової символічної системи, яка відображає національні цінності та історичний досвід. Наприклад, зростання популярності української музики, літератури та кіно свідчить про зміцнення культурної ідентичності.

Міжнародний вимір відіграє дедалі більш визначальну роль у процесах трансформації української національної ідентичності, оскільки в умовах гібридної війни зовнішнє визнання та підтримка стають не лише фактором безпеки, а й важливим елементом символічної легітимації держави. Інтеграція України до європейського політичного, економічного та культурного простору сприяє формуванню нової моделі ідентичності, яка базується на цінностях демократії, прав людини, верховенства права та громадянської відповідальності. У цьому контексті міжнародна підтримка – зокрема санкційна політика щодо агресора, фінансова та військова допомога, дипломатичне визнання – виступає не лише як зовнішній ресурс, а як фактор внутрішньої консолідації суспільства. Вона посилює переконання українців у правильності обраного цивілізаційного курсу та зміцнює відчуття належності до спільноти держав, які поділяють спільні політичні та моральні орієнтири. прикладом для інших країн, що підвищує міжнародний авторитет України [1, с. 6].

Проте поряд із цими позитивними трансформаціями постають серйозні внутрішні виклики, які можуть впливати на стабільність і цілісність національної ідентичності. Одним із

них є проблема соціальної адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб, які опинилися в нових соціокультурних умовах і часто стикаються з труднощами економічного, психологічного та комунікативного характеру. Їх включення у нові громади вимагає не лише адміністративних рішень, але й формування культури взаємного прийняття та солідарності, що безпосередньо впливає на якість національної єдності.

Крім того, суттєвим викликом залишається необхідність подолання наслідків війни у соціально-економічній сфері. Руйнування інфраструктури, зростання рівня бідності, нерівномірний розвиток регіонів та загальна економічна нестабільність можуть створювати передумови для нових соціальних напружень. У таких умовах існує ризик фрагментації суспільства, якщо економічні труднощі не будуть супроводжуватися ефективною державною політикою підтримки та відновлення. Саме тому економічний вимір є важливим компонентом сучасної національної ідентичності, оскільки він безпосередньо впливає на рівень довіри до держави та готовність громадян ототожнювати себе з нею.

Отже, гібридна війна виступає потужним чинником трансформації національної ідентичності, сприяючи її консолідації, переосмисленню та адаптації до нових умов. Український кейс демонструє, що навіть в умовах тривалого конфлікту суспільство здатне не лише зберігати свою ідентичність, але й розвивати її, перетворюючи виклики на можливості для зміцнення державності. У цьому контексті національна ідентичність стає не лише об'єктом впливу, а й важливим ресурсом спротиву, що забезпечує стійкість суспільства перед зовнішніми загрозами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баталов О. А. Постколоніальні дослідження в політичній теорії. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія : Питання політології. 2016. Вип. 30. С. 5–7.
2. Дияк В., Тушко К., Волобуєв, В.. Особливості формування множинної ідентичності в умовах російсько-української війни. Науково-теоретичний альманах Грані. 2024. №27(2). С. 12-18.
3. Залізняк Л. Історичні витоки та цивілізаційні передумови російсько-української війни 2014–2016 рр. Українознавство. 2016. № 3(60). С. 26–39.
5. Петрова Н. Рудусь І. Українська ідентичність в умовах гібридної війни Росії проти України. Херсон. АРХЕОЛОГІЯ ТА ЕТНОЛОГІЯ. 2022. №33. С. 24-32
6. Шишкін О. Національна ідентичність: постколоніальні студії у вимірі російсько-української війни. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія (з нагоди ювілею професора Василя Марчука). 2026. №22. С. 367-377.